

TRÓJGŁOS O POCHODZENIU *JARMUŁKI*

David L. Gold
Nowy York
dovedleyzer@yahoo.com

WPROWADZENIE DO DISKUSJI O POCHODZENIU POLSKIEGO *JARMUŁKA* I JEGO ETYMOLOGICZNYCH ODPOWIEDNIKÓW W INNYCH JĘZYKACH SŁOWIAŃSKICH

Niejednokrotnie spotykamy się w różnych językach świata z przykładami zmian semantycznych, które na osobach nieświadomych kryjącej się za nimi historii sprawiają wrażenie niezwykle tajemniczych czy niejasnych (np. pol. *modny* > wsch.-jid. *modne* ‘dziwny, osobliwy, niezwykle’). Gdy jednak pozna się historię takiej zmiany, znika cała jej tajemniczość (w XIX w. część Żydów posługujących się jidysz, a mieszkających na terenach polskojęzycznych porzuciła tradycyjne stroje żydowskie na rzecz ubiorów podówczas modnych wśród nie-Żydów, tak że to, co w ich oczach było modne – stąd starsze wsch.-jid. *modne* ‘modny’ – w oczach Żydów ściślej trzymających się tradycji wydawało się raczej dziwne, a sam wyraz nabrał przez to w ich ustach wydźwięku ironicznego, aż zaczęła sugerować nie modę, lecz osobliwość czy dziwność, i to to właśnie znaczenie rozpowszechniło się szeroko, skazując znaczenie etymologiczne na zapomnienie, a sam wyraz utracił wydźwięk ironiczny i rozszerzył swój zakres użycia do wszystkich i wszystkiego, co postrzegano jako dziwne, osobliwe czy niezwykle, np. *a modne mentsh* ~ *a modner mentsh* ‘dziwny człowiek’, *a modne gesheenish* ‘niezwykłe zdarzenie’ itd.

Pracując przed laty nad artykułem (Gold 1987a), dowiedziałem się, że Aleksander Brückner w 1927 r. zaproponował roboczą etymologię dla pol. *jarmułka*: „z turec.

ja(g)murluk ‘płaszcz na deszcz z kapuzą’” (Brückner 1927: 198a s.v. *jamułka* ~ *jarmułka*), co wydało mi się semantycznie niezwykle (*modne* w obecnym znaczeniu w jidysz!), toteż przyjąłem, że być może nie znam jakiejś historii kryjącej się za tą zmianą semantyczną i stąd zwróciłem się do Bohdana A. Strumińskiego z prośbą o pomoc, a potem opublikowałem jego odpowiedź w „Jewish Language Review” (Struminsky 1987).

Po artykule Strumińskiego – niezależnie od tego, czy autor miał słuszność czy nie – spodziewać się można było, że pobudzi on środowisko do dyskusji nad etymologią pol. *jarmułka*, brus. *jarmolka*, ros. *jermolka* i ukr. *jarmulka* ~ *jarmurka* w ogóle, a nad propozycją Brücknera w szczególności, ale, jak zauważył Marek Stachowski, „Jewish Language Review” nie jest czasopismem, do którego poloniści i slawiści mają zwyczaj zaglądać (Stachowski 2013), tak że w rezultacie żadna dyskusja się nie odbyła (a jeśli B. Strumiński rozsyłał swój artykuł wśród slawistów, to fakt ten pozostał bez echa). Ponieważ więc nie doszło do dyskusji ani w 1927 czy 1987 r., ani też kiedykolwiek indziej, zasugerowałem M. Stachowskiemu w końcu 2011 lub na początku 2012 r. przedruk owego artykułu Strumińskiego w czasopiśmie łatwiej dostępnym dla slawistów, tak aby dyskusja ostatecznie się rozpoczęła.

Literatura

- BRÜCKNER A., 1927, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków.
- GOLD D.L., 1987a, *The Etymology of the English Noun yarmulke ‘Jewish skullcap’ and the Obsolescent Hebrew Noun yarmulka ‘idem’ (With an Addendum on Judezmo Words for ‘Jewish skullcap’)*, „Jewish Language Review” nr 7, s. 180–199 [z uzupełnieniami w „Jewish Linguistics Studies” nr 2, 1990, s. 534].
- GOLD D.L., 1987b, *Comment by D.L.G.*, „Jewish Language Review” nr 7, s. 202–203 [= komentarz do: Struminsky 1987].
- STACHOWSKI M., 2013, *Uwagi o jarmulce*, w niniejszym numerze „LingVariów” 1 (15), s. 119–124.
- STRUMINSKY B.A., 1987, *On the Etymology of Polish jarmułka*, „Jewish Language Review” nr 7, s. 200–201.